

M^m

BİLANÇO

TÜRMOB AYLIK YAYIN ORGANI • SAYI : 145 • KASIM 2008

5 5.00 YTL • ISSN:1307-6620

- *TÜRMOB'da yeni dönem*
- *Muhtasar beyanname ile aylık prim ve hizmet belgesi birleşiyor*
- *Kriz muhasebe kurallarını esnetecek*
- *Finansal kriz ağırlaşacak*

ISSN 1307-6620

Ekonomik Rapor

TÜRMOB Bas.Yay.Dağ.İşlt. Adına

Sahibi

Dr. Masum TÜRKER

Genel Yayın Yönetmeni

Nail SANLI

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ali Ekber DOĞANOĞLU

Yayın Kurulu

Nail SANLI

Ali E. DOĞANOĞLU

Ahmet FETTAHOĞLU

Yıldız ÖZTÜRK

TÜRMOB

Basın Yayın Dağıtım İşletmesi

tarafından yayınlanmaktadır

Yayın Türü : Yaygın süreli

Yönetim Yeri

Gençlik Caddesi No:107

06570 Anıttepe - ANKARA

Tel: (0.312) 232 50 60 (10 Hat)

Fax: (0.312) 232 50 73

http: www.turmobil.org.tr

e-mail:alid@turmobil.org.tr

Baskı

Fersa Matbaacılık Paz.San.Tic.Ltd.Şti.

Ostim 36. Sk. No:5/C-D

Yenimahalle/ANKARA

Tel: (0.312) 386 17 00 (pbx)

Basım Tarihi : 07 Kasım 2008

Basım Yeri : Ankara

ISSN : 1307-6620

Dergide yayınlanan yazıların yayın hakkı

Bilanço Dergisi'ne aittir.

Kaynak gösterilmeden bir bölümü veya tamamı alıntı yapılamaz

TÜRMOB'da yeni dönem

TÜRMOB 19. Olağan Genel Kurulu, ardından yapılan seçimler oluşan yönetim kurulu görev dağılımı yaparak çalışmaya başladı. Yapılan görev dağılımına göre, Masum Türker TÜRMOB Genel Başkanlık görevini yürütecek. Genel Başkan Yardımcılığına Nail Sanlı, Genel Sekreterliğe Yücel Akdemir, Genel Saymanlığa ise Burhan Gezgin getirildi. Rıfat Nalbantoğlu, Sinan Aydın, Tuğrul Tüfekçioğlu, Emrullah Tayfun Çavdar, Ali Ekber Kartum yönetim kurulunda görev yapacak.

TÜRMOB'un eğitim birimi olan Temel Eğitim ve Staj Merkezi (TESMER) Merkez Sekreterliği görevini Rıfat T. Nalbantoğlu yürütecek.

TÜRMOB Disiplin Kurulu Başkanlığına Nuri Değer ve TÜRMOB Denetleme Kurulu Başkanlığına A. Masis Yontan getirildi.

19. Olağan genel Kurulumuzla birlikte yeni bir dönem başladı. Yeni dönemde, önemli hedeflerimiz var. Mesleğimizi yarınlar daha da güçlü bir şekilde hazırlama ve taşıma gayreti içerisinde olacağız. Daha aktif bir TÜRMOB ve meslek örgütü için gayret sarf edeceğiz.

Yaşanan ekonomik krizin en az hasarla atlattılması için hazırlamaya başladığımız, ekonomik önlemler raporu, yeni dönemde izleyeceğimiz politikaların bir göstergesi olarak ele alınabilir.

TÜRMOB bünyesinde oluşturulan kriz masasında akademisyenler, ekonomistler, mali müşavirler ve yeminli mali müşavirler görev alacak. Rapor durum tespiti için sıra yaşanan krizin en az hasarla atlattılması için makro ve mikro ekonomik anlamda alınması gereken tedbir önerilerini de içerecek.

Başkanlar Kurulu Toplantılarımızın formatında da değişiklikler yapmayı düşünüyoruz. Başkanlar Kurulu Toplantıları, hedeflerimizin, projelerimizin, günlük gelişmelerin ve Başkanlar Kurulundan çıkan sonuçların değerlendirileceği bir yapıya kavuşacak.

Yeni dönemde, yeni hedeflerimize ve daha da güçlü bir meslek örgütüne, meslektaşlarımızdan aldığımız destek ve güçle yürüyeceğiz.

Dergimizin bu sayısında da ilgi ile okuyacağınızı umduğumuz haber ve araştırmalara yer verdik.

Gelecek sayımızda buluşmak dileğiyle...

Nail SANLI
Genel Başkan Yardımcısı

19 OLAĞAN

GENEL KURULU

TÜRMOB'da yeni dönem

TÜRMOB (Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği) 19. Olağan Genel Kurulu yapılan seçimlerin ardından oluşan yönetim kurulu görev dağılımı yaptı. Yapılan görev dağılımına göre, Masum Türker TÜRMOB Genel Başkanlık görevini yürütecek. Genel Başkan Yardımcılığına Nail Sanlı, Genel Sekreterliğe Yücel Akdemir, Genel Saymanlığa ise Burhan Gezgin getirildi. Rıfat Nalbantoğlu, Sinan Aydın, Tuğrul Tüfekçioğlu, Emrullah Tayfun Çavdar, Ali Ekber Kartum yönetim kurulunda görev yapacak.

TÜRMOB'un eğitim birimi olan Temel Eğitim ve Staj Merkezi (TESMER) Merkez Sekreterliği görevini Rıfat T. Nalbantoğlu yürütecek.

TESMER 13 bin 695 stajyer ve 76 bin meslek mensubunun mesleki eğitim faaliyetlerini yürütüyor. Ayrıca TESMER Koordinasyonunda staja giriş, staj bitirme, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik sınavları yapılıyor.

TÜRMOB Disiplin Kurulu Başkanlığına Nuri Değer ve TÜRMOB Denetleme Kurulu Başkanlığına A. Masis Yontan getirildi.

Muhtasar beyanname ile aylık prim ve hizmet belgesi birleşiyor

Maliye Bakanlığı 2009 yılı vergi sistemine ilişkin hedeflerini belirledi. Gelir Vergisi Kanunu yeni baştan yazılacak. Esnaf ve sanatkarlara ilişkin vergileme rejimi yeniden düzenlenecek. TÜRMOB'un taleplerinden biri olan “muhtasar beyanname” ile “aylık prim ve hizmet belgesi” elektronik ortamda birleştirilecek.

Maliye Bakanlığı 2009 yılı vergi sistemine ilişkin hedeflerini belirleyerek, 2009 yılı bütçesi ile birlikte açıkladı. Maliye Bakanı Kemal Unakıtan tarafından yapılan açıklamaya göre; Gelir Vergisi Kanununun baştan sona daha yalın ve anlaşılır bir dille yeniden yazılması çalışmaları tamamlanacak. Bu yeni Kanunda, serbest piyasa ekonomisiyle uyumlu, gelişmiş ülke örnekleriyle paralel, yatırımları ve istihdamı teşvik edecek ve vergiye gönüllü uyumu sağlayacak geniş tabanlı bir vergi sisteminin oluşturulmasına yönelik bir takım düzenlemeler öngörülmekte.

Esnaf ve sanatkârlara ilişkin vergileme rejiminin yeniden düzenlenerek, küçük esnaf ve sanat erbabının cüzi bir harç alınmak suretiyle gelir vergisinden muaf tutulması, diğer esnaf ve sanatkârların vergilendirilmesinde ise daha kolay uygulanabilir bir sistem oluşturulması da söz konusu Kanunda yer alacak düzenlemeler arasında.

Gelir Vergisi Kanununda yapılacak bu değişikliklerle birlikte Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu yürürlükten kaldırılacak. Bu Kanunda yer alan ivazsız suretle vaki intikaller ise Gelir Vergisi Kanunu kapsamına alınacak.

1961 yılında yürürlüğe girmiş bulunan ve mükelleflerin vergi uygulamaları ile ilgili hak ve yükümlülüklerini ve buna ilişkin süreçleri düzenleyen Vergi Usul Kanununu da gözden geçirilecek.

İki ayrı kuruma verilen “muhtasar beyanname” ile “aylık prim ve hizmet belgesi”ni elektronik ortamda birleştirilecek. Bu yolla hem istihdam ilişkisi ortak bir veri tabanı oluşturulacak, vergi ve sosyal güvenlik primi kayıp ve kaçığı ile kayıtdışı istihdam en aza indirilecek hem de mükelleflerin beyanname verme ve bildirimde bulunmaya yönelik iş yükü azaltılacak.

Kriz muhasebe kurallarını esnetecek

Avrupa Birliği'nin "Düzenleyiciler – Kural Koyucular Komitesi" 27 ülke temsilcisinin oy birliği ile Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun (IASB), 'gerçeğe uygun değer' kuralının uygulanması konusunda yapmış olduğu değişiklikleri kabul etti.

Bilanço'nun Ekim ayı nüshasında yer verilen "Finansal Kriz ve Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesi" başlıklı yazıda, varlıkların değerlendirilmesinde "gerçeğe uygun değer" in uygulanması şeklindeki muhasebe kuralının, kriz ortamında, varlık fiyatlarında bir düşüş döngüsü yaratarak, finansal istikrarı tehdit eden bir satış baskısı yarattığı yolunda yoğun eleştiriler ileri sürüldüğü belirtilmiş ve bu konu hakkında ortaya konulan görüşlere temas edilmişti. Yazıda işaret edildiği üzere, bankaların sahip oldukları menkul kıymetlerin önemli bir bölümü finansal tablolarda gerçeğe uygun

veya cari kıymetleri üzerinden değerlendirilmekte olup, bu yaklaşım, piyasaların çöküş yaşadığı veya kredi piyasasının sıkıştığı ortamlarda banka ve sigorta şirketlerini; varlıklarının değerini, karlılıklarını ve sermaye yapılarını eritecek şekilde düşük gösterme mecburiyetinde bırakıyor. Karlılık düzeylerinin veya sermayelerin erimesi, yol açtığı hisse senedi değer kayıpları ve varlık satışı zorunluluğu ile, kriz ortamında yangına körükle gidilmesi gibi bir görüntü ortaya koyuyordu.

"Gerçeğe uygun değer" muhasebe kuralının bazı kesimlerce yoğun

eleştirilere maruz kalması, diğer taraftan **Avrupa Birliği** maliye bakanlarının, **Avrupa Komisyonu**'ndan bu alanda değişikliğe gidilmesi yolunda talepte bulunması üzerine, bu standardı belirlemiş olan **Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB)** ile bu kuralı destekleyen **ABD Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB)** süratle konuya eğilerek, "gerçeğe uygun değer" kuralının, piyasaların işlerliğini kaybettiği durumlarda nasıl yorumlanıp, kullanılması gerektiği konusunda 'güncelleme bildirimleri' yayınladılar.

IASB tarafından Mayıs 2008 ayında, piyasaların işlevlerini yitirdiği ortamlarda “gerçeğe uygun değer” kuralının ne şekilde uygulanması gerektiği hususunu görüşmek üzere oluşturulan Danışma Paneli aşağıda kısaca verilen ve IASB tarafından 14 Ekim

14 tarihli Basın Açıklaması ile duyurulan saptamalarda bulunmuştur:

- Panel, gerçeğe uygun değer ölçümünün amacının; bir iflas, varlıkların zorunlu olarak likit hale getirilmesi veya azap duyularak yapılan bir satış işleminde elde edilecek fiyat olmayıp, ölçümün yapıldığı tarihte pi-

yasada işlem yapan taraflar arasında cereyan eden düzenli bir alış-veriş işleminde oluşacak fiyatın tespiti olduğu hususunun vurgulanması üzerinde anlaşmaya varmıştır. Panel, piyasanın düzen yitirdiği durumlarda bile piyasada hasıl olan tüm faaliyetlerin zorunlu varlık satışlarından veya acı duyularak yapılacak satışlardan kay-

naklanmayacağını not ederek, bu gibi durumlarda yapılacak işlemlerin “gerçeğe uygun değer” ölçümü için göz önüne alınmaması gerektiği hususunu yeniden teyit etmiştir.

edilebilir olduğu hususunun vurgulanması üzerinde anlaşmaya varmıştır.

- Panel, yayınlanacak doküman taslağı konusunda ilgili taraflardan gelmiş olan görüşleri de gözden geçirmiş olup, kılavu-

- Panel; gözlemlenebilecek uygun verilerin mevcut olmaması durumunda, işletmenin, gelecekteki nakit akımları ve risklere karşı uygun şekilde uyarlanmış iskonto hadleri konusunda kendi yaptığı varsayımları kullanmasına ilişkin **Uluslararası Finansal Muhasebe Standartları (IFRS)** doğrultusundaki mevcut kılavuzun da kabul

zun tamamlanması sürecini başlatmıştır. Panelin nihai dokümanı, bir varlıkla ilgili piyasanın işlevliliğinin olmadığı bir durumda söz konusu finansal varlık için gerçeğe uygun değerinin tayini konusunda **Amerikan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu**'nce 10 Ekim tarihinde yayınlanmış olan kılavuzu da içerecektir.

IASB, 14 Ekim tarihinde yayınladığı basın bildirisinde **IFRS** ve **ABD Genel Kabul Görmüş Muhasebe Standartları** prensipleri çerçevesinde yayınlanmış olan gerçeğe uygun değer ölçümü kılavuzlarının tutarlı oldukları inancında olduğunu yeniden teyit etmiştir.

AB Komisyonu da 15 Ekim tarihinde aldığı kararla, bazı bankaların “gerçeğe uygun değer” kuralı konusunda ileri sürdükleri eleştirileri hafifletecek bir kararı oy birliği ile almıştır. Avrupa Birliği’nin Brüksel’de toplanan ‘Düzenleyiciler – Kural Koyucular Komitesi’ 15 ekim tarihinde 27 ülke temsilcisinin oy birliği ile **Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu’nun (IASB)**, ‘gerçeğe uygun değer’ kuralının uygulanması konusunda yapmış olduğu 14 Ekim tarihli değişiklikleri kabul etmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi **IASB** tarafından yapılan bu değişiklik bankalara, çok önemli değer kaybına maruz kalmış varlıkların değerlendirilmesi alanında daha geniş bir takdir hakkı tanıyor. Avrupa Parlamentosu hukukçuları da Komitenin bu kararını desteklediler ve üye ülkelerin hepsi buへ değişiklikte arka çıktılar. İsteğe bağlı olarak uygulanacak bu kural değişikliği, arzu etmeleri halinde bankalar tarafından, üçüncü çeyrek mali tablolarının düzenlenmesinde uygulanabilecek.^[1]

Yapılan kural değişikliği çerçevesinde bankalar ve finans kurumları belirli finansal araçları “yeniden sınıflandırma”ya tabi tutabilecekler ve fiiliyatta bu araçları “gerçeğe uygun değer”le veya cari değerleriyle kıymetlendirmeleri gereken ticari defterlerinden, banka hesaplarına aktarabilecekler.

Banka hesaplarında bu araçlar “amortize edilmiş” maliyetleriyle gösterilebilecekler, bu surette değerlerinde meydana gelebilecek yeni düşüşleri rapor etme durumunda kalmayacaklar ve ileriki dönemlerde meydana gelebilecek değer kazanımları, söz konusu varlığın geride kalan ekonomik ömür süresine dağıtılabilecek.

AB Komisyonu, yakın gelecekte özellikle, piyasaya uyarlı ölçümleme -mark to market-, türev araçlar ve sigorta konularıyla ilgili olarak çalışmalarını sürdürecektir. Muhasebe kuralları konusunda yapılan bu esnekleştirme, konu ile ilgili finans camiasını iki gruba ayırmış bulunuyor.

Yapılan değişiklikten yana tavır koyanlar içinde yer alan bazı bankalar ve sigorta şirketleri, eski katı uygulama nedeniyle bilançolarının gerçekçi olmayan bir şekilde bozulmuş olduğu inancını taşıyorlar. Değişikliğe karşı çıkan muhalif gruptaki bir çok kural koyucu, denetim elemanı ve yatırımcı ise piya-

sada geçerli fiyatların, can yakıcı olsalar dahi, içinde bulunulan ekonomik gerçekleri yansıttığı düşüncesini taşıyorlar. Bir grup yatırımcı ve finansal analizci, varlıkların ne şekilde değerlendirilmesi gerektiği konusuna ilişkin karmaşık muhasebe kuralları alanında acele ile yapılmış olan değişikliklerin, yatırımcıların şirket finansal hesaplarına olan güven duygularını sarsma riski taşıdığını ileri sürerek, Avrupalı yatırımcılardan ve finansal analistlerden oluşan “**Şirket Finansal Tablolarını Kullanıcılar Forumu**” üyelerini uyardılar.^[2]

JP Morgan Yatırım Bankası’ndan, Brüksel’de yukarıda belirtilen Komisyon kararının alındığı gün yapılan bir açıklama ile, “Muhasebe kurallarının politikacılar tarafından değil, bağımsız standart belirleyiciler tarafından konulması gerektiği” ifade edilerek, “Bu değişiklikler, bizim görüşümüze göre, mali tabloların tutarlılığını, kıyaslanabilirliğini ve şeffaflığını azaltacaktır. Açıkça gözüküyor ki bu değişiklik yatırımcı güven duygusunu zedeleyecektir. Biz Avrupa muhasebe mesleğinin kredibilitesinin –saygınlığının- tehlikede olduğu hususunun ifade edilmesinin bir mübalağa teşkil ettiğini düşünmüyoruz” denilmiştir.^[3]

[1] Finacial Times, 16 Ekim, 2008, S. 15.

[2] Finacial Times, 21 Ekim, 2008, S. 15.

[3] Accountancy Age, 20 Ekim 2008. www.vnunet.com/2228609

2009 bütçesi 262 milyar, vergi hedefi 220 milyar

2009 bütçesi küresel kriz ve mahalli seçimler gölgesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunuldu. 2009 mali yılı bütçe büyüklüğü 262 milyar TL olarak belirlendi. 2009 yılında genel bütçe gelirlerinin yüzde 90 oranındaki brüt 220 milyar 602.9 milyon TL'lik bölümünün vergi yoluyla tahsil edilmesi hedefleniyor.

2009 yılı bütçesinin görüşmelerine TBMM'de başlandı. 262 milyar liralık bir büyüklüğe sahip olacak olan bütçe giderlerinin yüzde 90'ının vergilerle finanse edilecek. 2009 yılında genel bütçe gelirlerinin 220 milyar 602.9 milyon TL'lik bölümünün vergi yoluyla tahsil edilmesi hedefleniyor.

2009 yılı merkezi yönetim bütçesinde;

Bütçe giderleri 262,1

Net bütçe gelirleri 248,8

Bütçe açığı 13,4

Faiz dışı fazla 44,1

milyar TL olarak hedeflendi.

2008 yılsonu gerçekleşme tahminine göre; bütçe giderleri yüzde 14,2, bütçe gelirleri ise yüzde 15,5 oranında artış gösterdi. Bütçe giderlerinin Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya oranı yüzde 23,1 iken 2009 yılında 23,6'ya çıkmakta.

Bütçe büyüklükleri dikkate alındığında, 2009 yılında bütçe açığının Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya oranının yüzde 1,2, faiz dışı fazla-

nın ise yüzde 4 olması öngörülmekte.

262,1 milyar TL olarak belirlenen 2009 yılı bütçe giderlerinin ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımı ise şu şekildedir:

Personel giderleri 57,2

Sosyal güvenlik kurumlarına Devlet primi giderleri 7,2

Mal ve hizmet alım giderleri 26,1

Faiz giderleri 57,5

Cari transferler 88,5

Sermaye giderleri 16,6

Sermaye transferleri 2,8	BSMV 4,1	Bütçe Tasarısı'na göre, gelecek yıl genel bütçe harcamaları 257 milyar 634.7 milyon, özel bütçeli idarelerin bütçe harcamaları 16milyar 509.7milyonYTL, düzenleyici ve denetleyici kurumların bütçe harcamaları da 1 milyar 923.6 milyarYTL olarak belirlendi.
Borç verme 4,7	Harçlar 6	2009 yılında genel bütçe gelirleri 244 milyar 170.9 milyon, özel bütçeli idarelerin gelirleri 3 milyar 877.6 milyonu öz gelir, 12 milyar 632 milyonu Hazine yardımı olmak üzere 16 milyar 509.7 milyon, düzenleyici ve denetleyici kurumların gelirleri de 1 milyar 923.6 milyon YTL olarak öngörüldü.
Yedek ödenekler 1,4 milyar TL.	Damga vergisi 4,7 milyar TL.	Buna göre, merkezi yönetim toplam bütçe harcamaları, Hazine yardımları ve gelirden alınan paylar hariç olmak üzere 262milyar 110.4 milyon YTL olarak belirlendi.
Bütçede yer alan bazı transfer kalemlerine ilişkin ödenekler ise şu şekildedir:	Teşebbüs ve mülkiyet gelirlerinin 7 milyar 382.9 milyon, bağış ve yardımlar ile özel gelirlerin 944.1 milyon, faiz, pay ve cezaların 21 milyar 172.6 milyon, sermaye gelirlerinin 13 milyar 141.3 milyon YTL olması, böylece brüt 263 milyar 243.7 milyon YTL'ye ulaşacak genel bütçe vergi gelirlerinin 19 milyar 72.8 milyon YTL'lik red ve iadeden sonra net 244 milyar 170.9 milyon YTL olması öngörüldü.	Buna göre 2009 için 14 milyar 61.9 milyon YTL bütçe açığı öngörüldü. 2008 yılı merkezi yönetim bütçe başlangıç hedeflerine göre bütçe ödeneği yüzde 17.7 artırılırken, bütçe geliri hedefi yüzde 21.2 büyütüldü.
Sosyal Güvenlik Kurumuna 46,7	2009 yılında öngörülen vergi gelirlerinin 69 milyar 209.6 milyon YTL'si gelir ve kazanç üzerinden, 4 milyar 895.3milyonu da mülkiyet üzerinden olmak üzere toplam 74 milyar 104.9 milyon YTL'lik bölümünü doğrudan vergiler oluşturuyor.	2009 mali yılı bütçe büyüklükleri ile birlikte temel makro ekonomik göstergelere ilişkin hedefler de belirlendi. Buna göre gayri sa-
Mahalli idarelere 19,9	Dahilde alınan mal ve hizmet vergileri, dış ticaret ve işlemlerinden alınan vergiler ile damga vergisi, harçlar gibi dolaylı vergi kalemlerinden beklenen tahsilat ise 146 milyar 435.9milyonYTL'ye ulaşıyor. Buna göre gelecek yıl toplam vergi gelirinin yüzde 66.5'i dolaylı vergi kalemlerinden bekleniyor.	
Fon ve paylara 4,8	Hükümetin TBMM Başkanlığı'na sunduğu 2009 Mali Yılı	
Tarımsal desteklemeye 5,5		
Öğrenci kredi ve burslarına 2		
milyar TL transfer yapılması öngörülmekte.		
2009 yılı merkezi yönetim bütçe gelirleri ise;		
Bütçe gelirleri (iadeler dahil) 267,8		
Vergi ve vergi dışı gelir iadeleri 19,1		
Bütçe gelirleri (iade hariç) 248,8		
Vergi gelirleri 202,1		
Vergi dışı gelirler 46,7 milyar TL olarak tahmin edilmekte.		
Bazı vergi türlerine ilişkin gelir tahminleri de şu şekilde:		
Gelir vergisi 45,3		
Kurumlar vergisi 20,1		
Dahilde alınan KDV 20		
İthalde alınan KDV 38,5		
Özel tüketim vergisi 49,4		
Motorlu taşıtlar vergisi 4,7		

fi yurt içi hasılanın (GSYH) bu yılın tümünde cari fiyatlarla 994 milyar 315 milyon, sabit fiyatlarla yüzde 4 olacağı tahmin ediliyor. GSYH'nin gelecek yıl cari fiyatlarla 1 trilyon 111 milyar 438 milyon YTL'ye ulaşması hedeflenirken, sabit fiyatlarla büyüme oranının yüzde 4'le aynı düzeyde gerçekleşeceği öngörülüyor. Toplam yurt içi talebin 2009'da cari fiyatlarla 1 trilyon 175.4 milyar YTL'ye, sabit sermaye yatırımlarının da 242.4 milyar YTL'ye ulaşacağı tahmin ediliyor. Sabit fiyatlarla yurt içi talepte yüzde 4, sabit sermaye yatırımlarında yüzde 5 büyüme bekleniyor

Bütçe ödeneklerinden en büyük payı, yüklü faiz ödemeleri dolayısıyla Hazine almaya devam etti.

Hazine'ye 2009 yılı için ayrılan 65 milyar 985 milyon YTL'nin 57 milyar 500 milyon YTL'sinin faiz ödeneği olduğu belirlendi. Toplam bütçe ödeneğinin yüzde 25.6'sı Hazine'ye tahsis edildi. Ödenek tutarında Maliye Bakanlığı 57 milyar 812 milyon YTL ile ikinci sırada yer aldı.

Bunun da 53 milyar 198.6 milyon YTL'lik bölümü cari transferler için verildi. Toplam bütçe ödenekleri geçen yıla göre yüzde 18 artırılırken, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ödeneği yüzde 21.7 artışla 27 milyar 883.7 milyon YTL'ye, bunun toplamdaki payı da yüzde 10.5'ten yüzde 10.82'ye yükseltildi.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın ödeneği yüzde 8.9 azaltılarak 26 milyar 401 milyon

YTL'ye düşürüldü. Bunun toplam ödenekler içindeki payı da yüzde 13.3'ten yüzde 10.3'e indi. Milli Savunma Bakanlığı'nın ödeneği yüzde 9.5'le genel artışın altında bir oranda artırılarak 14 milyar 532.6 milyon YTL olarak belirlendi.

Sağlık Bakanlığı'nın ödeneği yüzde 17.5 artışla 12 milyar 720.3 milyon YTL olurken, toplamdaki payı yüzde 5'ten yüzde 4.9'a geriledi. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün ödeneği yüzde 20.3 artırılarak 7 milyar 934.8 milyon, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ödeneği de yüzde 22.8'le genel oranın üzerinde artırılarak 2 milyar 454.3 milyon YTL'ye yükseltildi.

TEMEL EKONOMİK BÜYÜKLÜKLER

	2007	2008		2009
		H	GT	H
GSYH (Milyon YTL/TL)	853.636	943.922	994.315	1.111.438
Büyüme Oranı (Yüzde)	4,6	5,5	4,0	4,0
GSYH deflatörü (Yüzde)	7,6		12,0	7,5
TÜFE Yılsonu (Yüzde)	8,4	4,0	10,0	7,5
İhracat (Milyar Dolar)	107,3	117,0	137,5	149,0
İthalat (Milyar Dolar)	170,1	182,0	218,0	232,5

Not: H = Hedef, GT= Gerçekleşme Tahmini

MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇELERİ

	Milyon YTL/TL					
	2007	2008		2009	2010	2011
	G	BÖ	GT	T	T*	T*
Giderler	204.068	222.553	229.535	262.110	282.384	313.374
Faiz Hariç Giderler	155.315	166.553	175.035	204.610	225.284	253.624
Personel Giderleri	43.569	48.672	50.355	57.211	62.850	68.854
Sosyal Güvenlik Kur.Dev.Prim.Giderleri	5.805	6.405	6.450	7.243	7.813	8.430
Mal ve Hizmet Alımları	22.258	22.905	24.750	26.133	28.584	32.680
Cari Transferler	63.292	69.207	68.694	88.504	97.698	110.451
Sermaye Giderleri	13.003	11.775	17.675	16.622	18.746	21.932
Sermaye Transferleri	3.542	2.084	2.803	2.819	3.072	3.823
Borç Verme	3.846	3.934	4.308	4.661	4.866	5.479
Yedek Ödenekler		1.571	0	1.418	1.654	1.975
Faiz Harcamaları	48.753	56000	54.500	57.500	57.100	59.750
Gelirler	190.360	204.556	215.396	248.759	269.596	294.831
Vergi Gelirleri(1)	152.835	171.206	174.745	202.090	223.628	247.562
Vergi Dışı Diğer Gelirler(1)(2)	31.968	28.205	34.494	40.869	39.801	40.514
Özel Bütçeli İdarelerin Öz Gelirleri	3.972	3.417	4.309	3.878	4.127	4.600
Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların Gelirleri	1.585	1.728	1.847	1.924	2.041	2.155
BÜTÇE DENGESİ	-13.708	-17.997	-14.140	-13.351	-12.788	-18.543
FAİZ DIŞI DENGE	35.045	38.003	40.360	44.149	44.312	41.207
Faiz/Net Vergi Gelirleri %	31,9	32,7	31,2	28,5	25,5	24,
Faiz/Net Bütçe Gelirleri %	25,6	27,4	25,3	23,1	21,2	20,3
Net Vergi Gelirleri/Bütçe Giderleri %	74,9	76,9	76,1	77,1	79,2	79,0
Net Bütçe Gelirleri/Bütçe Giderleri %	93,3	91,9	93,8	94,9	95,5	94,1
GSYH	853.636	943.922	994.315	1.111.438	1.245.500	1.395.351

Not: BÖ = Başlangıç Ödeneği, G= Gerçekleşme, GT= Gerçekleşme Tahmini, T= Teklif, T*= Tahmin

(1) Red ve iadeler hariç tutarlardır.

(2) Vergi dışı diğer gelirler içinde düzenleyici ve denetleyici kurumların genel bütçeye aktardıkları gelir fazlaları yer almamaktadır.

Özel sektör krize borçla yakalandı

Küresel kriz giderek derinleşmesini sürdürürken, Türk özel sektörü krize 56 milyar dolar civarında bir borçla yakalandı. Kur riskinin artması, krize dış borçla yakalanan özel sektörün riskini artırıyor.

Küresel finansal kriz, Türk özel sektörünü, aşırı büyümüş kısa vadeli dış borcu nedeniyle yüksek bir kur riski ile karşı karşıya bıraktı. Tamamına yakını özel sektöre ait kısa vadeli dış borç stokunun, yılın ilk sekiz ayında net 14.3 milyar dolar büyüyerek Ağustos sonunda 56 milyar doların üzerinde bir büyüklük oluşturduğu açıklandı.

Kurlardaki hızlı yükseliş kısa vadeli dış borç nedeniyle yüklenen kur riskini aşırı büyütürken, kriz nedeniyle dış kaynak girişinde ortaya çıkan sıkıntı borçların çevrile-

bilmesini tehlikeye düşürdü. Türkiye'nin tamamına yakını bankalar ile şirketler olmak üzere özel sektöre ait kısa vadeli dış borç stoku, 2007 sonu itibariyle 41 milyar 782 milyon dolar düzeyinde bulunuyordu.

Merkez Bankası, Ağustos sonu itibariyle kısa vadeli dış borç stokunu açıkladı. Buna göre Temmuz sonunda 37 milyar doları aşan söz konusu borç stoku, Ağustos ayında 1 milyar 229 milyon dolarlık bir küçülme kaydetti. Ancak bu azalmaya rağmen Ağustos sonu itibariyle 56 milyar 35 milyon dolarla

oldukça yüksek düzeyde kalan stok, yılın ilk sekiz ayında net 14 milyar 253 milyon dolar artış gösterdi.

Bankalar bu yıl net 8 milyar, şirketler 6.4 milyar dolar borç aldı. Söz konusu artış da bankalar ve şirketler kesiminin borcundan kaynaklandı. Özel sektör, artan kriz riskine rağmen, kısa vadeli dış borçlanmaya devam etti. Yedi aylık dönemde şirketlerin kısa vadeli dış borcu 6 milyar 442 milyon dolar artarak 29 milyar 122 milyon, bankalara ait borç da 8 milyar 49 milyon dolar artışla 24 milyar 869

milyon dolara ulaştı. Diğer bir deyişle Ocak-Ağustos döneminde bankalar net olarak 8 milyar, şirketler de 6.4 milyar dolar tutarında kısa vadeli dış borçlanmaya gitti. Merkez Bankası'nın kısa vadeli dış borcu ise sekiz ayda 238 milyon dolarlık bir azalışla 2 milyar 44 milyon dolara geriledi.

2007 sonunda 41 milyar 782 milyon dolar olan kısa vadeli dış borç stoku, bu yıl Ocak'ta 42 milyar 16 milyon, Şubat'ta 43 milyar 468 milyon, Mart'ta 44 milyar 861 milyon, Nisan'da 47 milyar 784 milyon, Mayıs'ta 49 milyar 733 milyon dolar oldu. Haziran'da ilk kez 50 milyar dolara aşarak 52 milyar 521 milyon dolar olan kısa vadeli dış borç, Temmuz sonu itibariyle 57 milyar 264 milyar dolara kadar yükseldi, Ağustos'ta biraz azalarak 56 milyar 35 milyon dolar oldu.

2002 sonunda 16 milyar 424 milyon dolar olan kısa vadeli dış borç, bu yılın Ağustos ayı sonuna kadar olan dönemde yüzde 241.2 oranında 39 milyar 611 milyon dolar artış gösterdi. Bu artış da tamamen özel sektörden kaynaklandı. Ağustos sonu itibariyle kısa vadeli dış borç stokunun 29 milyar 122 milyon dolarla en büyük bölümünü oluşturan banka dışı özel kesime ait borç

yükü, 2002 sonundan bu yana geçen dönemde yüzde 245.7 oranında 20 milyar 697 milyon dolarlık artış gösterdi. Söz konusu borç stokunun 18 milyar 873 milyonu ithalat borçları, 7 milyar 825 milyonu da prefinansman ve peşin ihracat kredileri olmak üzere toplam 26 milyar 698 milyon dolarını ticari kre-

diler oluşturdu. Şirketlerin ticari kredileri anılan dönemde yüzde 273.7 oranında 19 milyar 554 milyon dolar arttı. Şirketler kesiminin diğer kredileri de aynı dönemde yüzde 89.2 büyüyerek 2 milyar 424 milyon dolara çıktı.

Bankaların 2002 sonunda 6 milyar 344 milyon dolar olan, 2006 sonunda 19 milyar 830 milyon dolara kadar yükseldikten sonra azalarak 2007 sonu itibariyle 16 milyar 820 milyon dolara inen kısa vadeli dış borçlarının hacmi, yeniden artmaya başladı. Söz konusu borç sto-

ku bu yılın Ağustos sonu itibariyle 24 milyar 869 milyon dolara kadar yükseldi.

Bankaların kısa vadeli dış borcu, 2002 sonundan bu yılın Ağustos sonuna kadar olan dönemde yüzde 292 oranında net 18 milyar 525 milyon dolarlık artış gösterdi. Ban-

kaların kısa vadeli dış borcunun 8 milyar 996 milyon dolarını döviz kredileri, 6 milyar 596 milyon dolarını banka mevduatı, 5 milyar 512 milyon dolarını da YTL cinsinden mevduat, 3 milyar 765 milyon dolarını döviz tevdiat hesapları oluşturdu.

Bankalar ve şirketler olmak üzere özel sektör, son altı yıllık dönemde kısa vadeli dış borcunu aşırı büyütürken ciddi boyutlar-

da kur riski altına girerken, kamu ise bu riskten kaçındı. Kısa vadeli dış borcunu 2001 yılında sıfırlayan genel hükümet, izleyen dönemde yeni borç almazken, Merkez Bankası'nın 2002 sonunda 1 milyar 655 milyon dolar olan, 2004 sonunda 3 milyar 287 milyon dolara çıkan kısa vadeli dış borcu ise izleyen dönemde düşüş trendine girdi. Merkez Bankası'nın kısa vadeli dış borcu 2007 sonunda 2 milyar 282 milyon dolara geriledi, bu yılın Ağustos sonu itibariyle de 2 milyar 44 milyon dolara kadar geriledi.

IMF; Finansal kriz ağırlaşacak

Finansal krizin patlak vermesi ile yatırımcıların, yeni yükselen piyasa ekonomileri (YYPE) konusunda dikkat çekici biçimde artan risk algılamaları, başta ortak yatırım ve emeklilik fonları olmak üzere, bu yılın başlarından itibaren, bu ülkelere yönlendirdikleri fonların azaltılması, hatta geriye çevrilmesi sonucunu doğurdu.

IMF tarafından Ekim ayı başında yayınlanmış olan “Finansal İstikrar Raporu” [1]na göre yeni yükselen piyasa ekonomilerinde ekonomik politikaları yönlendirenlerin karşı karşıya buldukları temel sorunların başında, yavaşlayan küresel ekonomik büyüme, sermaye kaçışları riski ve enflasyon riski bulunuyor. Küresel finansal krizin derinleşmesi, daha önceleri gelişmiş ekonomilerde baş gösterebilecek olan finansal ve ekonomik krizlere karşı artık bağımsızlık kazandığı şeklinde bir görüntü sergileyen “yeni yükselen piyasa ekonomileri”nin (YYPE) giderek daha da ciddiyet kazanan bir biçimde teste tutulması sonucunu doğurdu.

Asya'nın YYPE'nin küresel finan-

sal krize karşı duyarlılıkları son altı aylık dönemde, özellikle enflasyondaki tırmanma ve ticaret hadlerindeki olumsuz gelişmelerin yanı sıra, bölgenin yavaşlayan küresel ekonomik büyümedeki yavaşlamaya uyum sağlaması zorunluluğu nedeniyle, önemli ölçüde yükselmiş bulunuyor. Yakın geçmiş dönemde Latin Amerika ülkeleri genelde, bir taraftan enflasyon hadini kontrol altında tutmak amacıyla sıkı bir para politikası uygularken, emtia fiyatlarındaki yükselmelerin ticaret hadleri üzerindeki olumlu etkisinden göz ardı edilemeyecek şekilde istifade ettiler. Ancak emtia fiyatlarında son zamanlarda gözlemlenen gerilemeler, bölgenin bu güne kadar küresel ekonomik yavaşlamaya karşı orta-

ya koyduğu güçlü direnme konusunda kaygı uyandırmaya başladı.

Diğer taraftan Avrupa'nın YYPE'nde yakın geçmiş dönemde kredi hacminde ve enflasyon oranlarında hızlı genişlemeler meydana geldi, ancak şimdi bunların bazılarında iç kredi hacminde daralmalar gözlemleniyor ve bu durum bu ekonomilerde sert bir yavaşlama ve kredi sıkışıklığı riskinin önemli ölçüde yükselmesine yol açmış bulunuyor.

Finansal krizin patlak vermesi ile yatırımcıların, yeni yükselen piyasa ekonomileri (YYPE) konusunda dikkat çekici biçimde artan risk algılamaları, başta ortak yatırım ve emeklilik fonları olmak üzere onların, bu yılın başlarından itibaren, bu ülkelere yönlendirdikleri fonların

azaltılması, hatta geriye çevrilmesi sonucunu doğurdu. Bu olumsuz gelişme en bariz biçimde, başta Kore ve Tayland olmak üzere, Asya'da gözlemlendi ve Eylül ayına kadar bu bölgede Asya şirketlerinin hisse senetlerinde 56 milyar dolar tutarında net satış yapılması sonucunu doğurdu.

Küresel kredi piyasasındaki çöküş üzerine bankaların fonlama sınırlanmasına gitmeleri nedeniyle yeni yükselen piyasa ekonomilerinin

dış finansman tedarik olanaklarında daralma ve finansman temini maliyetlerinde artış meydana gelmiştir. Bu ülkelerin kamu menkul kıymetleri ile şirket bonoları üzerindeki faiz farkları (spread) (risk primi) yükselmiştir. 2008 yılının ilk üç çeyreklik döneminde YYPE şirketlerinin dış piyasalara ihraç etmiş oldukları borç senetlerinin tutarı, bir önceki yılın aynı dönemine ilişkin 88 milyar dolar düzeyinden 40 milyar dolara düşmüştür.

Dolayısıyla YYPE'nden olası bir sermaye kaçıışı, ekonomik performansı yoğun biçimde yabancı sermaye girişine bağlı olan düşük rezerv sahibi ve yüksek cari açığı bulunan ülkeler için çözümü kolay olmayacak sıkıntılar yaratabilecektir.

Morgan Stanley Yatırım Bankası tarafından yayınlanmakta olan "Global Economic Forum"un 13 Ekim 2008 tarihli nüshasında yer verilen Stephen Jen ve Spyros An-

Bazı YYPE'nde Makroekonomik ve Finansal Göstergeler⁽¹⁾

	Emtia ⁽²⁾ Fiyat Duyarlı. (Oran)	Cari İşlem Dengesi ⁽³⁾ (GSYH. % 'si)	Brüt Rezerv/ Kısa Vadeli Dış Borç ⁽⁴⁾ (Oran)	BIS Bankaları Net Dış Pozisyonu ⁽⁵⁾ (GSYH % 'si)	Özel Kesim Kredi Hacmi Büyüme Hızı ⁽⁶⁾ (Yıllık)	Enflasyon Haddi ⁽⁷⁾ (%)	Reel Faiz Haddi (%)
Bulgaristan	1.6	-21.9	1.1	-29.0	54.5	14.5	-9.4
Macaristan	0.6	-5.5	0.9	-54.1	18.0	6.7	1.8
Polonya	0.7	-5.0	0.8	-17.1	29.5	4.8	1.2
Romanya	0.6	-14.5	0.9	-36.4	62.0	9.0	1.2
Rusya	4.1	5.8	2.9	2.2	51.4	14.7	-3.7
Türkiye	0.3	-6.7	0.9	-12.2	32.9	12.1	4.7
Çin	0.3	9.8	6.9	1.1	17.5	6.3	1.2
Hindistan	0.5	-3.1	5.9	-8.9	24.1	12.0	-3.0
Kore	0.2	-1.0	1.3	-17.5	16.0	5.9	-0.7
Arjantin	6.7	0.4	1.1	2.8	37.6	9.1	-0.2
Brezilya	1.8	-0.7	1.7	-8.1	31.0	6.4	6.6

- (1) *İtalic* ve *kalin* rakamlar sorun çıkarması olası değerlere işaret etmektedir. Göstergeler için kaygı uyandırmayacak eşikler şu şekildedir: Emtia Fiyat Duyarlılığı = 1'den küçük, Cari İşlemler Dengesi = GSYH'nın % 5'inden küçük, Rezervlerin Kısa Vadeli Borçlara Oranı = 1'den Küçük, BIS'e (Bank for International Settlements) Rapor Veren Bankaların Dış Borçlarının Oranı = GSYH'nın % 10'undan Küçük, Özel Sektöre Açılan Kredilerin Yıllık Büyüme Hızı = % 20'den büyük, Yıllık Enflasyon Oranı = % 10'dan büyük, Reel MB Politika Faiz oranı negatif.
- (2) Temel mallar ihracatının toplam ihracata oranının, temel mallar ithalatının toplam ithalata olan oranına bölümü.
- (3) 2008 yılı için tahmin edilen Cari İşlemler Hesabı Dengesi ve GSYH Dolar cinsi değerleri.
- (4) 2007 sonu itibarıyla vadesi dolmamış kısa vadeli borç.
- (5) Tüm ülkeler ve sektörler itibarıyla bankaların BIS'ten temin edilen dış pozisyon durumları.
- (6) Şubat 2007/2008'den, Temmuz 2007/2008 kadar yapılan en son gözlemler.
- (7) Temmuz 2008 veya en son gözlem tarihi itibarıyla yıllık enflasyon haddi.
- (8) Ağustos 2008 itibarıyla bir önceki sütunda verilen enflasyon hadleri kullanılarak hesap edilen MB reel politika faiz haddi.

dreopulos imzalı yazıda da, [2] benzer görüşler dile getirilmekte ve hatta küresel finans piyasalarında yaşanan krizin YYPE'ler üzerinde bu güne kadar tanık olunan etkilerinin, daha henüz ilk aşamalarında olduğu ileri sürülmektedir.

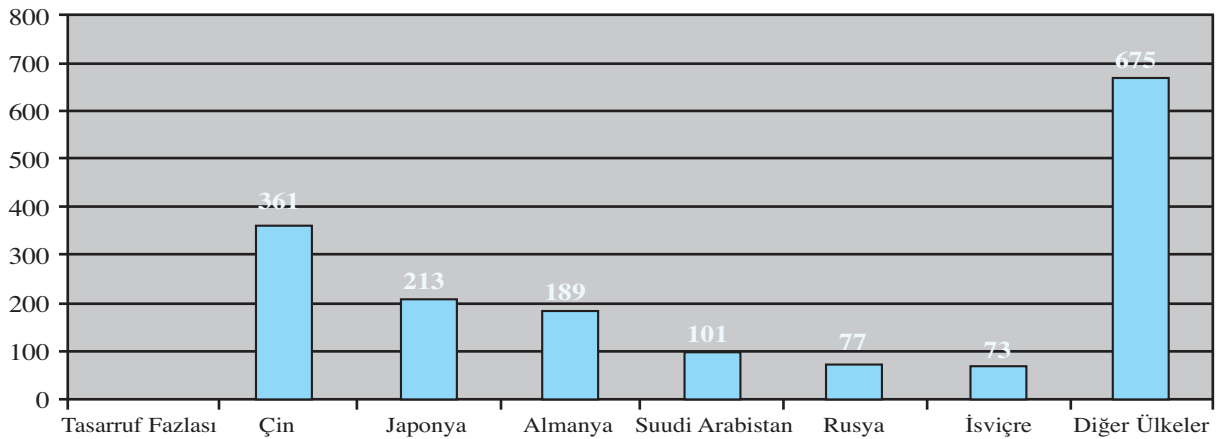
Sözü edilen yazıda, bu güne kadar yerli yatırımcılarca yapılan sermaye çıkışlarının, YYPE ulusal paralarının değerlerinde meydana gelen erimenin temelinde yatan esas faktör olduğu belirtilmekte ve gelecek dönemlerde küresel ekonomide yavaşlama başladığında, bu ülkelere dışardan gelecek sermaye tutarında keskin daralmalar meydana geleceği ve bu gelişmenin, YYPE'nin ulusal paralarının değerini daha da düşüreceği tahmininde bulunmaktadır. Morgan Stanley'e göre, YYPE ekonomilerine 2005-06 yıllarında 550 milyar dolar olan gayrisafi toplam yabancı sermaye girişleri 2007-08 yıllarında 750 milyar dolara yükselmiş olup, bu tutarın 2009 yılında 550 milyar dolara, hatta küresel finansal piyasalarda daha derin bir kötüleşme yaşanma-

sı halinde 450 milyar dolara kadar gerilemesi olasıdır. Yabancı sermaye girişlerinde yaşanacak bu keskin daralma yeni yükselen piyasa ekonomilerinin çoğunda varolan yapısal problemlerin gün ışığına çıkması sonucunu getirecektir.

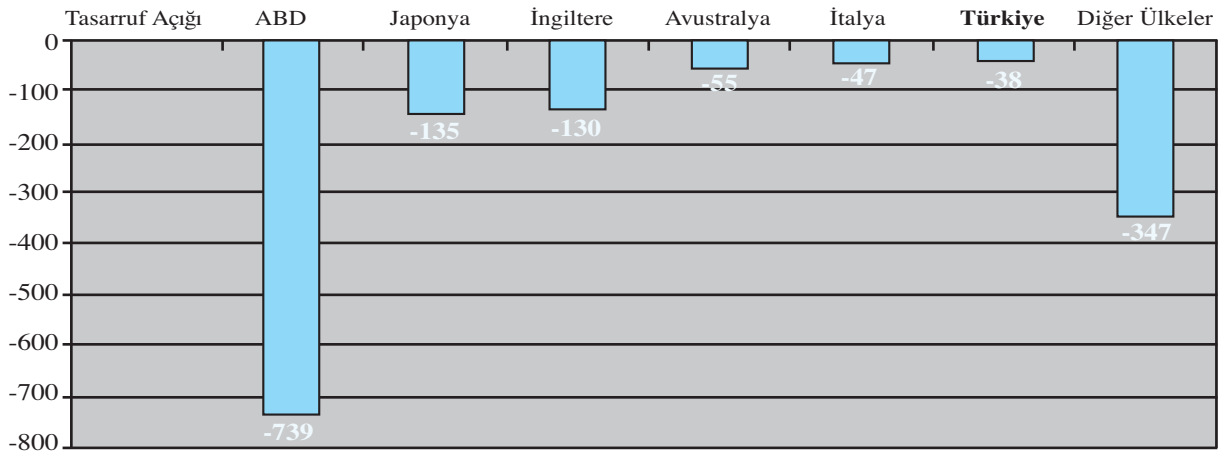
Diğer taraftan Carmen M. Reinhart ve Kenneth S Rogoff tarafından hazırlanan ve Ocak 2008'de Amerikan Ulusal Ekonomik Araştırma Bürosu tarafından yayınlanan bir araştırma [3] II. Dünya Savaşı'ndan buyana tanık olunan önemli 18 finansal kriz arasında bazı önemli benzerlikler bulunduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu krizler varlık fiyatlarındaki hızlı tırmanma, borç birikimi, ekonomik büyüme modelleri ve cari işlemler açığı gibi faktörler açısından önemli benzerlikler taşımaktadırlar. Araştırma esas itibarıyla, yüksek tasarruf açığı veren ve cari işlemler açığını yabancı sermaye girişleri ile kapatan ülkelerin finansal bir krize yakalanma olasılıklarının gerçekten yüksek olduğu hususunu ortaya koymaktadır. Örneğin, 70'li yıllar-

da aşırı yükselmiş petrol fiyatları nedeniyle petrol üreticisi ülkelerin biriktirmiş olduğu petrol gelirleri, batılı bankalar aracılığıyla başta Latin Amerika ülkeleri olmak üzere gelişmekte olan ülkelere yönlendirildi. Bu ülkelerin yüksek cari açıkları ve biriken borçları neticede ödeme aczi içine girmelerine ve 1982 yılında Meksika'nın moratorium ilanı ile, 80'li yılların finansal krizine yol açtı. Son kriz ise; başta Çin, Japonya, Almanya ve Suudi Arabistan olmak üzere bir grup ülke tarafından sağlanan tasarruf fazlasının, bu defa, yıllık 700 milyar Doların üzerinde cari işlemler hesabı açığı veren A.B.D.'ndeki fakir ve kredi itibarı düşük geniş bir kesime subprime mortgage kredisi olarak verilmesi ve bu durumun yol açtığı varlık fiyatı şişmesi ve neticede mortgage borçlularının ödeme aczi içine düşmeleri üzerine tetiklendi. Aşağıda 2007 yılı itibarıyla küresel ödemeler dengesinde, tasarruf fazlası veren ve tasarruf açığı olan başlıca ülkeler gösterilmektedir: [4]

Tasarruf Fazlası Veren Ülkeler (Milyar Dolar) (2007 Yılı)

Tasarruf Açığı Veren Ülkeler (Milyar Dolar) (2007 Yılı)

Küresel finansal piyasalarda yaşanmakta olan ve küresel reel ekonomi üzerinde yakın gelecekte önemli olumsuz etkiler yaratmasından kaygı duyulan finansal krize karşı Türkiye'nin duyarlılık derecesine ve bu krizden ne ölçüde olumsuz yönde etkileneceği hususuna gelince, yukarıda verilen Tablo durumun fazla iyimser olmaya olanak vermediğini açıkça göstermektedir. Zira Tabloda yer verilen yedi göstergeden altısında ülkemize ilişkin değerler, kaygı duyulması için belirlenen eşikleri aşmaktadır. Yedincisi ise sermaye sahiplerine ödenmekte olan reel faiz haddi olup, Brezilya'nın arkasından en yüksek faiz haddini oluşturmaktadır. Esasında Hazine iç borçlanma ihalelerinde oluşan ve borçlanmanın kamuya gerçek maliyetini gösteren reel faiz haddi, Haziran ve Temmuz 2008 ayları itibarıyla sırasıyla yüzde 10.3 ve yüzde

10.9'dur. Türkiye, ödediği bu yüksek faiz hadleriyle ve bazı stratejik önem taşıyan tesisler dahil varlık satışlarıyla, 2002 yılından bu güne kadar hesapsızca sürdürdüğü ve her geçen yıl artırdığı tasarruf ve neticede cari işlemler hesabı açığını kapatabilmiştir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin temel emtia fiyatlarındaki dalgalanmalara karşı duyarlılığı çok yüksektir ve petrol ve temel mal fiyatlarındaki tırmanmayı, ihraç ürünleri fiyat artışlarıyla ne yazık ki kapatma olanağı bulunmamaktadır. Cari işlemler açığı hızlı biçimde büyümesini sürdürmektedir. Ağustos 2008 sonu itibarıyla cari işlemler hesabı açığı son 8 aylık dönemde 34.8 milyar Dolara, son 12 aylık dönemde ise 48.7 milyar Dolara ulaşmıştır. Borçlanma ve varlık satışı suretiyle ve uluslararası piyasada hüküm süren elverişli likidite koşullarının yardımıyla bu güne kadar finanse edilebilmiş

olan bu boyuttaki tasarruf açığı sürdürülebilir olmaktan çıkmış ve ekonomik istikrar ile büyümeyi tehdit eden en zayıf noktalardan birisi haline gelmiştir. Bir diğer dikkate alınması gereken zayıf nokta ise, Tabloda brüt rezervin kısa vadeli borçlara oranı ve bankacılık kesimi net dış pozisyonu rakamlarının da işaret ettiği gibi, özel kesimin yüksek tutarlı kısa vadeli borç stokudur.

Görünen odur ki, özellikle tüketim ve dış talep açısından ülkemizde makro ekonomik denge nin, daha düşük değerli bir YTL.'nin ihracatı özendirdiği, ithalatı pahalı hale getirdiği ve büyümeyi iç tüketim (kamu veya özel) değil de, ihracat ve yatırım harcamaları artışına dayandırmış olduğu yeni bir çizgiye oturması kaçınılmaz hale gelmiştir.

[1] IMF, Global Financial Stability Report, Ekim 2008, S. 44.

[2] morganstanley.com/views/gefi/...14 Ekim 2008.

[3] nber.org/papers/w13761

[4] Financial Times, Martin Wolf, 9 Ekim 2008, S. 9. (Diğer ülkeler kapsamındaki Türkiye ayrı gösterilmiştir.)

Açlık sınırı 742.- YTL,

Yoksulluk sınırı 2.417.- YTL

Küresel düzeyde yaşanan ekonomik krizin ülkemizdeki yansıması fiyatlardaki artışla günlük yaşantımızda kendini göstermeye başladı. Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye’de de dar ve sabit gelirliler, ekonomik sıkıntılardan en fazla etkilenen kesimi oluşturuyor.

Türk İş tarafından yayınlanan açlık ve yoksulluk sınırı ekim 2008 raporunda açlık sınırının 742 YTL ve yoksulluk sınırının 2 bin 147 YTL olduğu açıklandı. Açıklamada, “halkın büyük bir çoğunluğu için elde edilen gelir geçim koşullarını karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Özellikle düşük gelirli ailelerde hanehalkı borçluluğu yüksektir. Ekonomik krizle birlikte uygulamaya konulacak tedbirlerin düşük gelirli kesimlerin yaşama koşullarını daha da olumsuz etkileyerek zor duruma düşürecektir.

Kuşku yok ki, kriz olmadan da hayatı kolay olmayan ancak krizle birlikte hayatı yaşanmaz duruma gelen hassas durumdaki bireylerin daha çok düşünülmesi gerekmektedir. Ancak, son dönemde ülke ekonomisine egemen olan düşünce biçimi ve uygulamaların değişmesi durumunda, bu kesimler açısından krizin yakıcı etkisi daha da güçlenecektir.” Denildi.

Türk İş’in yaptığı saptamaya göre; dört kişilik bir ailenin sağlıklı, yeterli ve dengeli beslenebilmesi için yapması gereken aylık harcama tu-

tarı Ekim 2008 itibarıyla 741, 91 YTL’ye ulaştı. Ailenin bir önceki aya göre yapması gereken ek harcama tutarı sadece gıda için 15.-YTL’dir. Meydana gelen fiyat artışları nedeniyle son bir yılda yapılması gereken ek harcama tutarı ise 85.-YTL oldu.

Kuşkusuz, düşük gelirli kesimlerin harcamalarının önemli bir bölümünü gıda oluşturuyor olsa da, özellikle kira, yakacak, elektrik, su, ulaşım başta olmak üzere giyim, eğitim, haberleşme vb alanlarda da harcama yapması gerekmektedir.

**Dört Kişilik Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırı
(YTL/Ay)**

	Ekim 2007	Aralık 2007	Eylül 2008	Ekim 2008
Yetişkin İşçi	180,50	191,12	202,89	206,24
Yetişkin Kadın	152,65	159,72	167,85	171,05
15–19 Yaş Grubu Çocuk	191,39	200,54	212,21	216,92
4–6 Yaş Grubu Çocuk	132,73	136,66	143,51	147,71
Açlık Sınırı	657,26	688,05	726,47	741,91
Yoksulluk Sınırı	2.140,92	2.241,22	2.366,34	2.416,66

* Gıda harcaması tutarı, yuvarlama nedeniyle, toplamda farklı olabilmektedir.

İnsan onurunun gerektirdiği yaşama düzeyi için yapılması gereken harcama tutarı Ekim 2008 itibariyle 2.416,66 YTL düzeyindedir ve geçtiğimiz aya göre 50. YTL daha fazla harcama yapılması gereğini ortaya koymakta. Bir önceki yıla göre yapılması gereken ek harcama tutarı ise 276 YTL'dir.

Çalışan ve emeklilerinin büyük bir çoğunluğunun yıllık gelir artışlarının bu tutarın çok altında kaldığı bilinmektedir.

TÜRK-İŞ'in verileri temel alındığında Ekim 2008 ayı itibariyle değişim şöyle:

- Ankara'da yaşayan dört kişilik bir ailenin "gıda için" yapması gereken asgari harcama tutarı bir önceki aya göre yüzde 2,13 oranında arttı. Geçen ay yüzde 0,46 oranında gerileyen gıda fiyatları, bu ay özellikle sebze-meyve fiyatlarında görülen artışla yüksek oranda gerçekleşti.

- Gıda harcaması tutarında yılın ilk on ayı itibariyle artış oranı yüzde 7,83'dür.

- Gıda harcaması tutarındaki artış son oniki ay itibariyle yüzde 12,88'dir.

- Yıllık ortalama artış ise yüzde 13,46 oranındadır ve grafikten de görüleceği üzere, son yirmi aydır fiyat artış oranı yüzde 10 düzeyinin üstünde eğilim göstermektedir.

Gıda Harcamasındaki Değişim

	Ekim 2005	Ekim 2006	Ekim 2007	Ekim 2008
bir önceki aya göre değişim oranı (%)	-0,17	1,66	0,25	2,13
bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	2,29	9,33	6,83	7,83
bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	7,25	12,91	10,72	12,88
12 aylık ortalamalara göre değişim oranı (%)	9,87	7,95	11,52	13,46

Gıda harcaması çalışmasına temel alınan beslenme kalıbında yer alan bazı ürünlerin fiyatlarında Ekim 2008 itibariyle gözlenen değişim ise şu şekilde olmuştur:

- Süt, yoğurt, peynir grubunda; genelde önemli bir fiyat değişikliği olmamıştır.
- Et, tavuk, balık, sakatat, bakliyat gibi ürünlerin bulunduğu grupta; et, tavuk, sakatat, tavuk ve yumurta fiyatı aynı kalmıştır. Balık ürünlerinden, en fazla tüketimi yapılan hamsi ve istavrit 8 YTL/kg fiyattan satılırken, diğer çeşitlerin fiyatı aynı kalmıştır. Bakliyat ürünleri (kuru fasulye, nohut, yeşil ve kırmızı mercimek, barbunya) fiyatı ise; kırmızı mercimekte -yüksek

oranlı- ve yeşil mercimekte artış görülürken, diğerlerinin fiyatı aynı kalmıştır.

- Meyve-sebze fiyatları geçtiğimiz aya göre bu ay da yükselmeye devam etmiş ve bu ay gerçekleşen gıda harcaması tutarındaki artışın temel nedeni meyve-sebze fiyatı olmuştur. Özellikle sebze fiyatındaki artış dikkati çekmiştir. Patates ve kuru soğan fiyatı aynı kalmış ve fakat domates, salatalık, fasulye, patlıcan, kabak, ıspanak, yeşil ve dolmalık biber fiyatı artmış, limon ise ucuzlamıştır. Hesaplamada -her zaman olduğu gibi- pazarda yoğun olarak bulunan ve satılan ürünler temel alınmıştır.

- Ekmek, pirinç, un gibi ürünlerin bulunduğu grupta; sadece makarna fiyatında artış tespit edilmiştir.
- Son grup içinde yer alan gıda maddelerinden; tereyağı, zeytinyağı, ayçiçeği yağı fiyatı değişmemiş, margarin ise ucuzlamıştır. Siyah ve yeşil zeytin ortalama fiyatı biraz artış göstermiştir. Baharat (kimyon, nane, karabiber, vb), yağlı tohum (ceviz, fındık, fıstık, ayçekirdeği vb) fiyatı, şeker, tuz, reçel, pekmez, salça fiyatı ise aynı kalmıştır. Bal fiyatı artmış, ihlamur ve salça fiyatında ise gerileme görülmüştür. Bazı çay çeşidinde ise artış sözkonusudur.

Fiyatlardaki düşüşler kalıcı değil

Petrol ve temel mal fiyatlarındaki düşüşler kalıcı nitelik taşıyor. Önümüzdeki kısa dönemde emtia fiyatlarının küresel ekonomide beklenen yavaşlamanın baskısı altında kalacağı tahmin ediliyor. Fiyatlarının geleceğini ise Çin ekonomisindeki gelişmeler belirleyecek.

Yılın üçüncü çeyreğinde düşüş eğilimine girmesi öncesinde emtia fiyatları 2008 yılının ilk yarısında ortalama yüzde 33 oranında yükselme gösterdi. Sözkonusu dönem boyunca petrol fiyatları sürekli bir artış sergileyerek Temmuz ayında 147.27 \$/varil düzeyine kadar tırmandı. Gıda maddeleri fiyatları ise başta buğday ve mısır olmak üzere 2008 yılının ilk çeyreğinde çok hızlı bir tırmanma sergiledikten sonra gerileme göstermeye başladı.

Nominal ve reel anlamda rekora ulaşan petrol fiyatları Eylül ayı ortalarında yaklaşık 100 \$/varil düzeyine geriledikten sonra bu eğilimini Ekim ayı sonuna dek sür-

dürmüş bulunuyor. 30 Ekim tarihi itibarıyla Brent petrolü 'future' fiyatları 66.43 \$/varil düzeyinde seyrediyor.[1]

Küresel petrol ürünleri rafinaj kapasitesinde karşılaşılan darboğaz nedeniyle diesel oil (motorin) fiyatları benzin fiyatlarından daha hızlı bir yükselme gösterdi. Petrol fiyatlarındaki artışın temelinde, başta Çin olmak üzere, Asya'nın hızlı bir gelişme gösteren yeni yükselen ekonomilerinde petrole olan talebin keskin bir tırmanma göstermesi başlıca etkeni oluşturdu. Petrol fiyatlarının son yedi yıllık dönemde sürekli bir artış göstermesinin de etkisiyle petrole olan talepteki artış biraz yavaşlamış bulun-

yor. Uluslararası Enerji Ajansı verilerine göre 2005-07 döneminde günlük 1 milyon varil olan talep artışı (önceki yıla göre), 2008 yılı ilk yarısında 0.7 milyon varile geriledi.

Diğer taraftan yılın ilk yarısında temel emtia fiyatlarında çarpıcı yükselmelere tanık olundu. S&P Goldman Sachs Emtia Fiyat Endeksi 2008 yılı ikinci çeyreğinde de yükseliş eğilimini sürdürerek 2007 yılının aynı dönemine göre yaklaşık yüzde 76.4 ve bir önceki çeyreğe göre ise yüzde 29 oranında bir artış sergiledi. Emtia fiyat endeksindeki artış esas itibarıyla enerji ve tarım alt sektörlerindeki hızlı fiyat yükselmelerinden kaynaklandı. Söz

konusu alt sektörlerdeki fiyat endeksi artışları sırasıyla yüzde 95.6 ve yüzde 65.4 olarak gerçekleşti. [2] Metal alt grup endeksi ise 2008 yılı ikinci çeyreğinde yıllık bazda yüzde 2.8 oranında bir düşüş sergilemiştir.

Son bir yıllık dönemde küresel piyasalarda gıda fiyatlarında da hızlı yükselmeler gözlemlenmiştir. Temmuz ayı ortası itibariyle yıllık bazda S&P Goldman Sachs buğday fiyat endeksi yüzde 33.6 ve mısır fiyat endeksi de yüzde 87.1 oranında artış ortaya koymuştur. Olumsuz meteorolojik koşullar ve her iki ürünün de biyoyakıt üretiminde hammadde olarak kullanılmaya başlanması, söz konusu iki ürünün fiyatlarının hızlı bir yükselme göstermesinde başta gelen etkenler olmuştur. Bazı yatırımcıların ve 'hedge Fonları'nın emtialar üzerindeki spekülatif nitelik taşıyan yatırımları da fiyatların tırmanmasında bir diğer nedeni oluşturdu.

Enerji, gıda ve metal fiyatlarında 2008 yılı ortalarına kadar gözlemlenmiş olan hızlı tırmanmalar dünyanın her tarafında enflasyon oranlarını da olumsuz yönde etkilerken, özellikle gıda maddeleri fiyatlarındaki artış bazı ülkelerde geniş halk kesimlerinin refah düzeylerinde alarm verici boyutta düşüşleri beraberinde getirdi.

Ancak yılın üçüncü çeyreğiyle be-

raber, ABD'nde baş gösteren ve giderek küresel bir nitelik kazanan finansal krizin ve bunun küresel ekonomik büyüme üzerindeki yavaşlatıcı etkisinin, enerji ve temel emtia fiyatları üzerinde ciddi bir baskı oluşturduğu gözlemlenmektedir. Örneğin Temmuz ayında 150 Dolar ton/varil düzeyine yaklaşan petrol fiyatı, OPEC'in üretim kısıtlama kararı almasına rağmen, Ekim ayı sonu itibariyle 70 Dolar/varil düzeyinin altına gerilemiş bulunmaktadır. Reuters Jefferies CRB emtia fiyatları endeksi 2008 yılının üçüncü çeyreğinde yüzde 25.3 oranında bir gerileme sergilemiştir ki, bu son 52 yıllık dönemde bir çeyrek dönemde yaşanmış olan en büyük düşüşü oluşturmuştur. [3] Gözlemlenen fiyat düşüşünün bir bölümü Doların Euro karşısındaki değer kazanımından kaynaklanmıştır.

Piyasa analistlerinden bazılarına göre emtia fiyatlarındaki bu keskin düşüş yakın geçmiş dönemde bu malların fiyatlarında yaşanmış olan köpük oluşumu döneminin sonuna gelmiş olduğunu gösterirken, diğer bazılarına göre ise bu düşüşler daha ziyade bir mevsimsel düzeltme hareketi niteliği taşıyor ve artık 2000'li yılların başındaki emtia fiyatlarını görmek olanağı kalmamış durumda.

Önümüzdeki kısa dönemde emtia

fiyatlarının küresel ekonomide beklenen yavaşlamanın baskısı altında kalacağı tahmin ediliyor. Birçok piyasa analistine göre genelde emtia fiyatları 2009 yılı ortalaması, bu yıl tanık olunan düzeyin altında kalacak. Emtia fiyatlarının yakın gelecek dönemde ne şekilde hareket edeceği konusunda temel parametreyi, Çin'in ekonomik büyüme hızı oluşturuyor. Çin'in ve diğer yeni yükselen piyasa ekonomilerinin büyüme hızında meydana gelebilecek belirgin bir düşüş emtia fiyatlarında keskin bir gerilemeye neden olabilecek. Ancak piyasa analistlerinin çoğu tarafından dile getirilen ve IMF ekonomistleri tarafından da paylaşılan görüş, emtia ve petrol tüketim düzeyi ve fiyatlarında bugün tanık olunan gerilemelerin kısa döneme münhasır anlık bir düşüş olduğu ve önümüzdeki orta dönemde başta petrol, metaller ve gıda fiyatlarında tekrar bir tırmanma sürecinin yaşanacağı şeklinde. Özellikle Çin ve Hindistan'ın yakın geçmiş dönemde gerçekleştirdikleri hızlı büyüme oranlarını sürdürmeleri, temel malların fiyatlarının yukarı yönlü güçlü bir baskı altında olmasında başta gelen neden olacak. Esasen bu yılın ikinci yarısında emtia fiyatlarında gözlemlenen gerilemeler bu ürünlerdeki arz artışından değil, talep düzeyindeki durulmadan kaynaklanıyor. IMF de, yaşanan hızlı fiyat tır-

manışlarının temelinde özellikle yeni yükselen piyasa ekonomilerinde gerçekleştirilen hızlı büyümelerin yol açtığı talep artışları ile bu malların üretimindeki darboğazlar olduğunu belirterek, keskin fiyat yükselmelerine yol açan bu faktörlerin gelecek dönemde de varlıklarını sürdürecekleri ve fiyatların yüksek düzeyde seyretmesi için etkin baskı oluşturacakları görüşünü taşıyor. Tarımsal ürünlerin bu konuda bir istisna oluşturabilecekleri ileri sürülebilir. Zira gelişen teknoloji ve daha entansif yöntemlerle üretim yapılması, ayrıca yeni tarım alanlarının devreye sokulmasıyla tarım kesiminde arzın, talep yükselmelerine cevap verebilmesi daha olanaklı gözükmektedir.

Ancak metaller ve özellikle petrol açısından yapılan arz-talep projeksiyonları bu ürünlerin fiyatlarında bu yılın ikinci yarısında gözlemlenen gerilemelerin kalıcı olmayacağı yönünde güçlü işaretler vermektedir. Uluslararası Enerji Ajansı'na (UEA) göre küresel düzeyde petrol yataklarından elde edilen petrol üretim düzeyi daha önceleri tahmin edilmekte olandan daha hızlı bir azalma göstermektedir. Ajansın yakında yayınlayacak olduğu

“Dünya Enerji Görünümü” raporuna göre, ilave yatırım yapılmaması durumunda dünyada doğal yıllık petrol üretimi yüzde 9.1 oranında eksilmektedir. Yapılan araştırmalar dünya ülkelerinin, başta Kuzey Denizi, Rusya ve Alaska'dakiler olmak üzere belli başlı petrol sahalarındaki hızlı üretim düşüşlerini karşılayabilecek ölçüde yeni üretim artışları sağlayabilmek için, yakın gelecekte çok yoğun bir çaba içersine girmeleri gerekmektedir. [4]

UEA Çin, Hindistan ve diğer yeni yükselen piyasa ekonomilerinin hızla yükselen petrol taleplerini karşılamak için yılda 360 milyar Dolar tutarında yatırım yapılması gerektiği tahmininde bulunuyor. Ajans bu yatırım hacmi gerçekleştirilse bile üretim miktarında yılda yüzde 6.4 oranında bir azalma meydana geleceğini belirtiyor. Üretim miktarındaki azalma, petrole olan talepte de bir gerileme olduğu cihetle önümüzdeki yakın dönemde tam anlamıyla hissedilmeyebilir, ancak yatırım hacminde beklenen yavaşlamanın gerçekleşmesi halinde bu durumun üretim düzeyinde yol açacağı olumsuz etki çok daha büyük olabilir. UEA Raporunda, halihazırda üretim ya-

pılan petrol sahalarındaki rezervlerde meydana gelecek erimenin, küresel düzeyde petrol talebini karşılayabilmek için yapılması gereken yatırım harcaması tutarının önemli belirleyicisi olduğu ifade ediliyor. Rapora göre dünya genelinde bugünkü petrol üretim düzeyini idame ettirebilmek için önümüzdeki dönemde gerçekleştirilecek yatırımların hacminde önemli bir artış sağlanması gerekiyor.

UEA raporunda yakın geçmiş dönemde çok yükselmiş olan fiyat düzeyinin ve yavaşlamaya yüz tutmuş küresel ekonominin etkisini yansıtacak şekilde petrole olan talebin daralacağı tahmininde bulunuluyor. Geçen yıl yapılan projeksiyonlarda 2030 yılı için tahmin edilmiş olan günlük 116.3 milyon varil düzeyindeki talep, son gelişmeler ışığında 106.4 milyon varil/gün olarak revize edilmiş bulunuyor. Rapora göre önümüzdeki dönemde küresel düzeyde petrol talebinde meydana gelecek artış tümüyle başta Çin ve Hindistan olmak üzere yeni yükselen piyasa ekonomilerinden kaynaklanacak ve halen toplam küresel petrol talebinde yüzde 59 olan gelişmiş ülkelerin payı, 2030 yılında yüzde 50'nin altına gerileyecek.

[1] Bloomberg.com/markets/commodities....

[2] TCMB, Enflasyon raporu, III, S. 20.

[3] Financial Times, 10 Ekim 2008, S. 2.

[4] Financial Times, 29 Ekim 2008, S. 1

Dünya Ekonomisi

Kriz, ülkeleri IMF'in kapısına itti

IMF, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu iyi ekonomik sicile sahip bazı ülkelere özel bir kredi sunma çalışması yapıyor. Fon, bazı özel koşulları taşıyan üyelere, istemeleri halinde kısa vadeli finansman imkanından faydalandırma planı üzerinde duruyor. Krizin etkilediği ülkelerde IMF'le bir bir anlaşma yapmaya başladı. Ukrayna, Macaristan, İzlan'da IMF'le anlaşmaya varan ülkeler oldu.

IMF'nin bu yeni finansman imkanının kullanılmasında, üye ülkenin borçlanma sorununun olmaması bir ön şart olarak kabul ediliyor, bu nedenle, Türkiye, Brezilya ve Güney Kore gibi ülkelerin borçlanma sorununun olmadığı belirtiliyor.

Diğer bir koşul olarak ise üye ülkenin iç yapısal bir ekonomik sorununun olmaması ve ekonomik sorunların, küresel dalgalanmanın ikincil etkisinden kaynaklanması gerekiyor.

IMF yetkilileri, Türkiye, Brezilya ve Güney Kore gibi ülkelerin, Fon ile son dönemde acil anlaşma sı-

kıntısına giren Macaristan ve diğer ülkelere göre, daha farklı ve iyi konumda olduklarına dikkat çekiyor.

IMF'nin daha sonraki aşamada, diğer gelişmekte olan ülkelere göre nispeten daha iyi durumda bulunan ülkelere de bu imkanı sunabileceği belirtiliyor.

Fon, yeni özel kredi imkanı ile uluslararası bankaların, kredilerini dondurmaları nedeniyle ortaya çıkan sorunların aşılmasını ve bu bankalar yeniden kredi sağlayana kadar, bazı üye ülkelerin likidite sorunu çekmemesini hedefliyor.

IMF'nin hazırladığı diğer bir imkan çerçevesinde ise üye ülkelere kota-

ları nispetinde hızlı bir kredi kullanma imkanı sağlanacak. Fon'un elinde 200 milyar dolarlık bir ilave kredi kaynağı bulunuyor. IMF'nin, üye ülkelere sağladığı krediler, "ikincil etki" sağlayarak, iç ve dış borçlanma imkanlarının da artmasına katkıda bulunuyor.

Uluslararası Para Fonu IMF'yle anlaşma imzalayan ülkeler kervanına Ukrayna da katıldı. IMF, Ukrayna'yla 16 milyar 500 milyon dolarlık kredi paketi üzerinde uzlaşmaya vardı. IMF Başkanı Dominique Strauss-Kahn, Ukrayna'ya 16 milyar 500 milyon dolarlık krediyi 24 aylık stand-by anlaş-

ması çerçevesinde vereceklerini söyledi.

Stand-by anlaşmanın IMF'nin yönetim ve icra kurulundan da onay alması gerekiyor. Ukrayna Maliye Bakanlığı, IMF icra kurulundan onay alabilmek için Ukrayna'nın bankacılık sektöründe reform yapması ve denk bütçe oluşturması gerektiğini bildirdi.

Macaristan, IMF ve Avrupa Birliği ile global finansal krizden etkilenen ekonominin istikrara kavuşturulması için önemli miktarda finansmanı da içeren geniş çaplı bir ekonomik kurtarma paketi üzerinde anlaşmaya vardı. IMF Başkanı Dominique Strauss-Kahn tarafından yapılan yazılı açıklamada, "Bu önemli politikaları destekleyecek önemli miktarda finansman içeren paket gelecek birkaç günde içinde son halini aldıktan sonra açıklanacak. Katılım

IMF, AB, bazı Avrupa hükümetleri ve bölgesel ve çok uluslu kurumları içeriyor" dedi. Açıklamada, finansman miktarı belirtilmedi.

Macaristan; dış finansman açığı

konusundaki endişelerin artmasıyla yabancı yatırımcıların ülkedeki varlıklarını azaltmaları, forintin büyük miktarda değer kaybı ve devlet tahvil piyasasının durma noktasına

gelmesinin ardından IMF ve Avrupa Merkez Bankası ile yardım görüşmelerine başlamıştı. Anlaşma Macaristan'ın dış piyasalardan fi-

nansman ihtiyacını büyük ölçüde azaltacak standby kaynaklarına erişimi içeriyor.

İzlanda IMF'den istikrar programını desteklemesi için 2 milyar dolar-

lık yardım almak için görüşmelere başladı. İz-

landa Uluslararası Para Fonu'na (IMF)

istikrar programını sunarak 2

milyar dolarlık yardım talep etti. IMF,

İzlanda'nın istikrar

programını onaylaması

halinde talep edilen

miktarı ve-

recek.

İzlanda

IMF'den acil olarak 833

milyon dolar istedi. 833

milyon dolarla ban-

kacılık sis-

temini yeniden düzenleyecek olan İzlanda,

1976'dan beri IMF'den yardım alan ilk Batılı ülke

olacak. Küresel mali krizle bir haftada iflasın eşiğine gelen İzlanda bankalarının halihazırda ödemeleri gereken borçları 138 milyar doları buluyor.

Enflasyon çift haneye yerleşti

Ekim ayında Üretici Fiyatları Genel Endeksinde bir önceki aya göre yüzde 0,57, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 12,11, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 13,29 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 12,03 artış gerçekleştirdi. Aylık değişim tarım sektöründe yüzde -0,26, sanayi sektöründe ise yüzde 0,76 olarak gerçekleşti. Üretici Fiyatları sonuçları sanayinin alt sektörleri bazında değerlendirildiğinde en yüksek aylık artış yüzde 14,03 ile metal cevheri imalatı alt sektöründe gerçekleşti.

Ekim ayında Tüketici Fiyatları Genel Endeksi bir önceki aya göre yüzde 2,60, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 9,60, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 11,99 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 10,12 artış gerçekleştirdi. Ana harcama grupları itibarıyla biray önceye göre en yüksek artış yüzde 8,46 ile giyim ve ayakkabı grubunda yaşandı. Bir önceki yılın aynı ayına göre ise en yüksek artış yüzde 27,08 ile konut grubunda yaşandı. Endeksteiki 289 maddenin ortalama fiyatlarında artış yaşandı.

ÜFE	EKİM 2008 (2003=100)	EKİM 2007 (2003=100)
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	0,57	-0,13
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	12,11	4,84
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	13,29	4,41
12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	12,03	7,23

TÜFE	EKİM 2008 (2003=100)	EKİM 2007 (2003=100)
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	2,60	1,81
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	9,60	6,08
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	11,99	7,70
12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	10,12	8,98

		2008										2007	
		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
ÜFE	Bir önceki aya göre değişim	0,42	2,56	3,17	4,50	2,12	0,32	1,25	-2,34	-0,90	0,57	0,89	0,15
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	0,42	3,00	6,26	11,04	13,39	13,76	15,18	12,49	11,48	12,11	5,78	5,94
TÜFE	Bir önceki aya göre değişim	0,80	1,29	0,96	1,68	1,49	-0,36	0,58	-0,24	0,45	2,60	1,95	0,22
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	0,80	2,11	3,09	4,82	6,38	6,00	6,61	6,35	6,83	9,60	8,15	8,39

Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri

Bütçe Gelirleri Kümülatif Gerçekleşmeleri	Ocak - Eylül (Milyon YTL)			2008 Yılı Bütçe Hedefi
	2007	2008	Artış (yüzde)	
Genel Bütçe Gelirleri	138.254	156.361	11.5	199.410
Vergi Gelirleri	111.657	127.277	12.2	171.206
Gelir, Kar ve Ser. Kazanç üzerinden Alınan Vergiler	34.220	40.373	15.2	52.600
Gelir Vergisi	24.562	27.991	12.2	38.100
Gelir Vergisi Tevkifatı	22.216	25.199	11.8	35.141
Kurumlar Vergisi	9.658	12.383	22.0	14.500
KVK Göre Alınan Geçici Vergi	9.540	11.694	18.4	14.264
Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	3.190	3.687	13.4	4.029
Motorlu Taşıtlar Vergisi	3.108	3.597	13.5	3.877
Dahilde Mal ve Hizmetlerden Alınan Vergiler	46.961	50.858	7.66	71.382
Dahilde Alınan KDV	12.530	12.723	1.51	17.652
Özel Tüketim Vergisi	28.750	31.746	9.43	44.719
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergileri	2.319	2.682	13.5	3.976
Dış Ticaretten Alınan Vergiler	21.064	25.514	17.4	33.502
İthalde Alınan KDV	19.186	23.317	17.7	30.500
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	6.881	6.363	-8.14	8.978
Harcamalar	153.959	165.478	6.96	222.553

EKONOMİK VERİLER

	2007	2006	2005	2004	2003	2002
GSYH (Cari fiyatlarla milyon YTL)	856.387	758.391	648.932	559.033	454.781	350.476
GSYH (milyon/dolar)	658.786	526.429	481.497	390.387	304.901	230.494
GSYH (Değişim Hızı sabit fiyatlarla %)	4.5	6.9	8.4	9.4	5.3	6.2
Kişi başına GSMH (ABD Doları)	9.333	6.477	5.008	4.172	3.383	2.598
Üretim Endeksi	145.0	137.6	130.0	123.4	112.4	103.3
Toplam İhracat (milyon/dolar)	107.213	85.535	73.476	63.167	47.253	36.059
Toplam ithalat (milyon/dolar)	170.057	139.576	116.774	97.540	69.340	51.554
Dış Ticaret Dengesi (milyon/dolar)	-62.844	-54.041	-43.298	-34.373	-22.087	-15.495
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı %	63.0	61.3	62.9	64.8	68.1	69.9
İşsizlik Oranı (%)	11.0	9.9	10.3	10.3	10.5	10.6
Kamu Net Borç Stoku (milyon YTL)	248.974	259.527	270.617	274.456	250.841	215.680
İç Borç Stoku (milyon YTL)	255.310	251.470	244.782	224.483	194.387	149.870
Dış Borç Stoku (milyon/dolar)	247.200	205.548	168.716	160.760	144.266	129.671
Merkezi Yönetim Borç Stoku (milyar/dolar)	286.3	245.5	247.1	235.8	202.6	148.5
Cari İşlemler Dengesi (milyon/dolar)	-37.996	-32.193	-22.604	-15.559	-8.036	-1.519

(Bin YTL)	2008		2007		2006
	10 Ekim	3 Ekim	28 Aralık	11 Ekim	29 Aralık
Emisyon	32.446.004	33.885.932	27.943.811	30.022.922	23.048.304
Para Arzı					
- M1	83.156.547	83.944.123	77.674.822	75.833.730	42.624.107
- M2	404.961.496	393.992.398	345.028.428	332.713.078	182.101.091
- M3	732.271.952	419.445.589	370.077.665	358.644.715	191.489.106
Yurtiçi Kaynaklı YTL Mevduat	248.332.770	244.486.859	209.845.693	198.873.371	168.858.028
- Vadeli Tasarruf	169.274.325	166.865.380	144.025.106	138.503.439	116.860.397
- Vadesiz Tasarruf	15.576.492	15.935.798	13.502.656	13.711.811	11.889.211
- Vadeli Ticari	36.645.474	33.903.868	27.046.729	24.777.278	22.616.587
- Vadesiz Ticari	11.594.363	10.601.936	13.150.172	10.154.444	8.948.002
- Resmi Mevduat	15.242.116	17.179.877	12.121.030	11.726.399	8.543.831
Kredi Stoku	282.889.358	282.890.746	222.832.596	208.994.797	174.353.503
- Tüm Banka Kredileri	282.889.358	282.890.746	222.832.596	208.994.797	174.353.503
- M.B. Kredileri	0	0	0	0	0
Bank. El. Tah. ve Bono	162.876.990	159.640.416	148.075.355	150.330.703	140.748.782

Mevzuat Değişiklikleri

- 08.10.2008** - 2008/14148 Ürünlerin Piyasa Gözetimi ve Denetimine Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik
- Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ (Sıra No: 103)
- 09.10.2008** - Sigortalının Ölümünde Hak Sahibi Olan Ana ve Babaya Aylık Bağlanmasının Tespitine İlişkin Tebliğ
- Kamu Görevlilerinin Tahsis Yardımlarına İlişkin Tebliğ
 - Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 4. Maddesinin Birinci Fıkrasının (c) Bendi Kapsamında Çalışan Sigortalıların Prime Esas Kazancının Tespitine İlişkin Tebliğ
- 10.10.2008** - Uluslararası Banka Hesap Numarası Hakkında Tebliğ (Sayı: 2008/6)
- 11.10.2008** - Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği
- 14.10.2008** - Milli Emlâk Genel Tebliği (Sıra No: 319)
- Aracı Kuruluşların Kamuyu Aydınlatma Esaslarına İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: V, No: 105)
- 21.10.2008** - Aracı Kurumlarda Uygulanacak İç Denetim Sistemine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri No: V, No: 104)
- 22.10.2008** - Sosyal Güvenlik Prim Borçlarının KDV İade Alacağından Mahsup Edilmesi Suretiyle Ödenmesi Hakkında Tebliğ
- Ruhsat Vermeye Yetkili Mercilerce Verilen Ruhsatların Sosyal Güvenlik Kurumuna Gönderilmesi ile Geçici İskan veya Yapı Kullanma İzin Belgesinin Verilmesinde İlişiksizlik Belgesinin Aranılması Hakkında Tebliğ
- 23.10.2008** - 5804 2009 Yılında İstanbul Şehrinde Yapılacak Beşinci Dünya Su Forumunun Organizasyonu ile Katma Değer Vergisi Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun
- 30.10.2008** - Tahsilat Genel Tebliği (Seri: B) (Sıra No: 4)
- Özel Tüketim Vergisi Genel Tebliği (Seri No: 15)
 - Belirli Tekstil ve Konfeksiyon Ürünlerinin İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemlerine İlişkin 2007/6 Sayılı Tebliğe Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Tebliğ
 - Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçmeye İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 39) Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ (Sıra No: 104)
- 31.10.2008** - Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçmeye İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 39) Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ (Sıra No: 105)
- Finansal Araçlar: Açıklamalara İlişkin Türkiye Finansal Raporlama Standardı (TFRS 7) Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ (Sıra No: 106)

Vergi Takvimi

- 07.11.2008** - Ekim 2008 Dönemi Çeklere Ait Değerli Kağıtlar Vergisi Bildirimi ve Ödemesi
- 10.11.2008** - 16-31 Ekim Dönemine Ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisinin Beyanı Ve Ödemesi
- 11.11.2008** - 16-31 Ekim Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödemesi
- 14.11.2008** - 2008 3. Geçici Vergi Dönemine Ait Gelir Vergisinin Beyanı
- 2008 3. Geçici Vergi Dönemine Ait Kurumlar Vergisinin Beyanı
- 17.11.2008** - Ekim 2008 Dönemine Ait Kolalı Gazoz, Alkollü İçecekler ve Tütün Mamullerine İlişkin Özel Tüketim Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
- Ekim 2008 Dönemine Ait Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin Özel Tüketim Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
- Ekim 2008 Dönemine Ait Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin Özel Tüketim Vergisinin (Tescile Tabi Olmayanlar) Beyanı ve Ödemesi
- Ekim 2008 Dönemine Ait Özel İletişim Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
- Ekim 2008 Dönemine Ait Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
- Ekim 2008 Dönemine Ait Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kesintisi Bildirimi ve Ödemesi
- 2008 3. Geçici Vergi Dönemine Ait Gelir ve Kurumlar Vergisinin Ödemesi
- 20.11.2008** - Ekim 2008 Dönemine Ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin EK:4 No.lu ÖTV Bildirim Formu
- Ekim 2008 Dönemine Ait Kolalı Gazozlara İlişkin EK:7 No.lu ÖTV Bildirim Formu
- Ekim 2008 Dönemine Ait Alkollü İçeceklerle İlişkin EK:8 No.lu ÖTV Bildirim Formu
- Ekim 2008 Dönemine Ait Tütün Mamullerine İlişkin EK:9 No.lu ÖTV Bildirim Formu
- Ekim 2008 Dönemine Ait Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallarına İlişkin EK:10 No.lu ÖTV Bildirim Formu
- Ekim 2008 Dönemine Ait Yarışma ve Çekilişlerle Futbol Müsabakalarına ve At Yarışlarına Ait Müşterek Bahislerle İlgili İntikal Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
- Ekim 2008 Dönemine Ait Şans Oyunları Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
- Ekim 2008 Dönemine Ait İlan ve Reklam Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
- Ekim 2008 Dönemine Ait Müşterek Bahislere İlişkin Eğlence Vergisinin Beyanı ve Ödemesi ile Diğer Eğlence Vergilerine İlişkin Eğlence Vergisinin Ödenmesi
- Ekim 2008 Dönemine Ait Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
- Ekim 2008 Dönemine Ait Yangın Sigortası Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
- 24.11.2008** - Ekim 2008 Dönemine Ait Katma Değer Vergisinin Beyanı
- Ekim 2008 Dönemine Ait Gelir Vergisi Stopajının Muhtasar Beyanname ile Beyanı
- Ekim 2008 Dönemine Ait Kurumlar Vergisi Stopajının Muhtasar Beyanname ile Beyanı
- Ekim 2008 Dönemine Ait İstihkaktan Kesinti Suretiyle Tahsil Edilen Damga Vergisi ile Sürekli Mükellefiyeti Bulunanlar İçin Makbuz Karşılığı Ödenmesi Gereken Damga Vergisinin Beyanı
- 25.11.2008** - 1-15 Kasım Dönemine Ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisinin Beyanı Ve Ödemesi
- 1-15 Kasım Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödemesi
- 26.11.2008** - Ekim 2008 Dönemine Ait Gelir Vergisi Stopajının Ödemesi
- Ekim 2008 Dönemine Ait Kurumlar Vergisi Stopajının Ödemesi
- Ekim 2008 Dönemine Ait İstihkaktan Kesinti Suretiyle Tahsil Edilen Damga Vergisi ile Sürekli Mükellefiyeti Bulunanlar İçin Makbuz Karşılığı Ödenmesi Gereken Damga Vergisinin Ödemesi
- Ekim 2008 Dönemine Ait Katma Değer Vergisinin Ödemesi
- 01.12.2008** - Ekim 2008 Dönemine Ait Haberleşme Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
- Veraset ve İntikal Vergisi 2. Taksit Ödemesi
- 2008 Yılı Çevre Temizlik Vergisinin (İşyeri ve Diğer Şekilde Kullanılan Binalar ile Su İhtiyacını Belediyece Tesis Edilmiş Su Şebekesi Haricinden Karşılamanın Konutlar İçin) 2. Taksit Ödemesi
- 2008 Yılı Emlak Vergisi 2. Taksit Ödemesi
- SSK (Ekim 2008) Sigorta Primlerinin Ödemesi
- Bağ-Kur Sigortalılarının Kasım 2008 Sigorta Primi ve Sağlık Sigorta Primlerinin Ödemesi
- Yıllık Gelir Vergisi Beyannamelerinde, Toplam Gelir İçindeki Zirai Kazançları % 75 ve Daha Yüksek Oranda Olanlar İçin 1. Taksit Ödemesi

Ekim 2008 Kronoloji

01 Ekim KKTC Cumhurbaşkanı Talat, Kıbrıs sorununun çözümü ile ilgili müzakerelerde en büyük sorunun, Kıbrıslı Rumların siyasi eşitliği tanımaktaki isteksizliği olduğunu söyledi.

02 Ekim Bayram tatilinde yurt genelinde meydana gelen 122 kazada 88 kişi öldü, 504 kişi yaralandı.

03 Ekim ABD Temsilciler meclisi 850 milyar dolara çıkarılan kurtarma planını onayladı.

04 Ekim 350 PKK'lı, Aktütün sınır karakoluna Irak topraklarından ağır silahlarla saldırdı. 15 asker şehit, 2 asker kayıp, 21 asker yaralandı. 23 terörist öldürüldü.

05 Ekim PKK saldırısına dünyadan tepki geldi. Birleşmiş Milletler, ABD, İngiltere, İsveç ve birçok ülke terörü lanetledi.

06 Ekim ABD de başlayan kriz Avrupa'da sarsıcı boyutlara ulaştı. Dünya borsalarında sert kayıplar yaşanırken İMKB yüzde 8.6 düştü, dolar 1.375 YTL'yi gördü.

07 Ekim IMF, finansal krizden kaynaklanan zararın 1.4 trilyon dolara ulaşacağı tahmininde bulundu. AB mevduat güvencesini 50 bin euroya çıkardı.

08 Ekim Diyarbakır'da polis servis aracı tarandı, 6 polis şehit oldu, 21 kişi yaralandı.

09 Ekim Finansal krize karşı gelişmiş ülkelerin tedbir çabaları borsalardaki düşüşü durduramadı, ABD borsası yüzde 7.33 ile tarihinin en keskin düşüşlerinden birini yaşadı.

10 Ekim ABD borsasındaki tarihi çöküş, domino etkisi yaparak Asya ve Avrupa borsalarında da büyük düşüşlere sebep oldu.

11 Ekim ABD'de devlet, banka ve finans şirketlerine sermaye enjekte etmek için bu kuruluşların hisselerinin bir bölümünü satın alabileceğini açıkladı.

12 Ekim Paris'te toplanan 15 AB ülkesi lideri finansal krize karşı, finansal sistemi devlet garantisi altına alan ortak bir bildiri yayınladı.

13 Ekim Dünyayı saran küresel krize karşı ülkeler art arda önlem paketleri açıklıyor. 12 ülkenin aldığı önlemlerin tamamı 5.1 trilyon doları aştı.

14 Ekim Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin, Metris Cezaevin'de tutukluymken gördüğü işkence sonucu, kaldırdığı hastanede yaşamını yitiren Engin Ceber'in ailesinden devlet ve hükümet adına özür diledi.

15 Ekim Türk edebiyatının büyük ustası Şair Fazıl Hüsni Dağlarca hayata veda etti.

16 Ekim Hakkari'de teröristlerle çıkan çatışmada 5 asker şehit oldu.

17 Ekim Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi geçici üyeliğine Türkiye seçildi.

18 Ekim TÜRMOB 19. Olağan Genel Kurulu Ankara'da toplandı.

19 Ekim Altın Portakal Film Festivalinde en iyi kadın oyuncu ödülünü Nurgül Yeşilçay kazandı.

20 Ekim Türkiye tarihinin en önemli davası denilen Ergenekon'un ilk duruşmasında salon dar geldi, kaos çıktı. Dava 23 Ekim tarihine ertelendi.

21 Ekim Üniversitede türbanın serbest bırakılmasına ilişkin iptal edilen Anayasa değişikliği gerekceli kararında düzenlemenin laiklik ilkesine açıkça aykırı ve Cumhuriyetin temel nitelikleri dolaylı değiştiriliyor ifadesi yer aldı.

22 Ekim Dünyadaki kriz Türkiye'yi sarsmaya başladı, dolar 1.64 YTL'ye fırladı, borsa 25.624 puana düştü.

23 Ekim Maliye Bakanı Unakıtan, ekonomik kriz nedeniyle tüm vergilerde 18 aya varan ödeme kolaylığı getirileceğini açıkladı.

24 Ekim Asya borsaları yüzde 10'u aşan kayıplar yaşadı. Avrupa borsaları yüzde 8 değer yitirdi. İMKB haftayı yüzde 3.5 kayıpla tamamladı. Dolar 1.70 YTL'yi aştı.

25 Ekim IMF zor durumdaki ülkeler için bir kredi planı üzerinde çalıştıklarını açıkladı.

26 Ekim DTP'nin düzenlediği mitinglerde çatışma çıktı, polis gözyaşartıcı bomba ve cop kullandı.

27 Ekim Bakanlar Kurulu'nda ilk kez görülen bir uygulama ile Genelkurmay Başkanı Başbuğ kabine üyelerine terörle mücadele konusunda bilgi verdi.

28 Ekim Antalya'da motosikletli polis memuru, 18 yaşındaki motosikletli genci "dur" ihtarına uymadığı gerekçesiyle yakın mesafeden tabancayla vurarak öldürdü.

29 Ekim Amerikan Merkez Bankası FED, faizleri yarım puan düşürerek yüzde 1'e indirdi.

30 Ekim Somali açıklarında korsanlar bir Türk yük gemisini kaçırdı.

31 Ekim Enflasyonda hedefin aşılması nedeniyle hükümete bir mektup gönderen Merkez Bankası, yıl sonu enflasyon tahminini yüzde 11.1'e yükseltti.